

УДК 1:81.25:378.12:378-057.875

І. В. Бурдейна
здобувач кафедри філософії та соціології
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

ДІАЛОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА КОНСТИТУЮВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ: РЕТРОСПЕКТИВА ТА ПЕРСПЕКТИВА

Оволодіння сучасним науковим знанням передбачає формування фахових компетентностей, а також орієнтацію майбутнього фахівця на духовні пошуки в певній сфері життєдіяльності, які набувають статусу його смисложиттєвих орієнтацій. За таких умов актуалізується потреба професійного, особистісного, ціннісно-світоглядного, духовного самовизначення людини. Джерелом саморозвитку людини в умовах глобалізації, мультикультурного простору постає не лише сфера професійної й особистісної самореалізації, а й вступання у співзвучність з іншими людськими «Я» на основі конструктивного діалогу. Формування сучасного спеціаліста, фахівця певної сфери передбачає не лише формування кваліфікаційних навичок і компетенцій, а й уміння комунікувати та вступати в міжособистісний і професійний діалог. За умови зародження інформаційного суспільства здатність індивіда до особистої самореалізації, можливість порозуміння з іншими актуалізується завдяки налагодженню ефективного діалогу.

Особливо ця необхідність стає нагальною в умовах глобалізованого соціального простору, коли постає питання децентралізації культурних відмінностей, визнання рівноцінності культур, урахування тривалої історії їх становлення й надбань. Процеси глобалізації передбачають формування полікультурного комунікативного простору в міжнародній і міжетнічній спільноті. За таких умов порозуміння стає можливим не тільки через збіг ціннісної системи учасників діалогу, а і їх налаштованість на встановлення консенсусу. Як відомо, цінності, тобто усвідомлені інтереси, формуються завдяки мотивації особи, її спрямованості на досягнення життєвого успіху в певних сферах життєдіяльності. Утім цінності мають певну ієрархію, а отже, можуть піддаватися ранжуванню з метою набуття учасниками діалогу спільного блага. За таких обставин непорушними залишаються «вищі» цінності; інші ж можуть стати предметом консенсусу.

Проблемі формування особистості майбутнього фахівця присвятили свої дослідження педагоги та психологи (Н. Алексєєв, Г. Букіна, Т. Воловик, Е. Зеєр, С. Іванченко, О. Маслюк, А. Петровський, Л. Рябченко, В. Сластьонін, В. Сухомлінський, О. Темрук), соціологи (Є. Клімов, І. Кон, А. Маковецький, Д. Сьюпер). Проблеми морально-етичного, духовно-світоглядного становлення особистості людини приділяли увагу філософи, зокрема Г. Сковорода, П. Юркевич, М. Бердяєв та ін. Сучасні науковці (К. Абулханова-Славська, В. Андрущенко, Є. Головаха, С. Дорогань, І. Васильєва, А. Кронік) звертають увагу на необхідність вироблення комплексних підходів до формування студента як висококваліфікованого фахівця певної сфери, а також як моральної, світоглядно зрілої, духовно визначеної особистості. Проте потребує подальшого дослідження проблема комплексних підходів до процесу формування студента як особистості й фахівця певної сфери. Проблему діалогу розглядали представники філософської думки: М. Бахтін, В. Біблер, Д. Бом, М. Бубер, Е. Левінас, Ю. Габермас, В. Малахов, Ж.-П. Сартр, Л. Фейєрбах, С. Франк, К. Ясперс.

Мета статті – дослідити значення діалогу у формуванні універсальних і спеціальних (професійних) особистісних рис.

Під поняттям діалогу розуміють, як правило, безпосередній мовленнєвий зв'язок двох або кількох співбесідників. Термін «діалог» означає розмову, обмін думками, перемовини, бесіди. У сучасній філософії діалог – універсальна форма відношення «Я – Ти» як спосіб дослідження сутності людини та визначення її реального призначення в житті.

На думку діалогістів, існування людини завжди є «співбуттям» з іншими людьми [11, с. 161–162]. Також під поняттям «діалог» фахівці визначають «інформативну та екзистенційну взаємодію комунікантів, за допомогою якої відбувається розуміння» [3, с. 217].

Закономірності персоналістичних інтенцій діалогу свого часу досить докладно висвітлив Л. Фейєрбах, по-новому тлумачити об'єкт пізнання – людину. Відповідно до його поглядів, об'єкт формується в досвіді людського спілкування. Звідси першим об'єктом для будь-якої людини є друга людина, тобто «Ти». Отже, любов до іншої людини – це шлях до визнання її об'єктивного існування, а тим самим і до визнання існування зовнішніх речей. На почуттях любові ґрунтується внутрішній для Л. Фейєрбаха суспільний зв'язок між людьми, виникає безкорисна мораль. Мислитель переконаний, що мораль повинна замінити ілюзорний зв'язок «Я» з Богом. Любов до Бога, за Л. Фейєрбахом, є лише відчуженою, хибною формою любові – любові до інших людей. Але основне: спільність у спілкуванні з іншими людьми є основою конституювання людської особистості, яка не може утворитися та існувати в лоні монологічного буття.

По праву найбільш системну й цілісну теорію діалогу пов'язують з іменем М. Бубера. Йому належить глибинна рецепція діалогічної взаємодії «Я-Ти» на протязі «Я-Вона», що була здійснена цим філософом в інтерсуб'єктивному ключі: «Якщо я з'являюся людині як своєму Ти й кажу їй основне слово Я-Ти, вона не річ серед речей і не складається з речей. Ця людина не Він чи Вона, вона не обмежена іншими Він і Вона; вона не є якоюсь точкою в просторово-часовій сітці світу, вона не є чимось наявним, пізнаним досвідом і що можливо описати, слабо зв'язаним пучком поіменованих властивостей. Але вона є Ти, що не має сусідства й зв'язуючих ланок, і вона заповнює увесь піднебесний простір. Це не означає, що, крім неї, нічого іншого не існує: але все інше живе в її світі» [6, с. 28]. Тобто діалогічне взаєморозуміння полягає в рівноправних партнерських взаєминах, які ґрунтуються на обопільній повазі, довірі, відкритості, зацікавленості одне в одному, сприйнятті, зверненості на живе спілкування, співпереживанні, співбутті. Основним же екзистенційним здобутком діалогічних взаємин стає взаємне особистісне конституювання, створення співбесідниками спільного інтерсуб'єктивного простору, локусу перегину та взаємозбагачення окремих екзистенцій, що досить адекватно екстраполюється на навчально-виховний процес, у якому зустрічаються вчитель та учень.

Невипадково Мартін Бубер, один із авторів теорії діалогу в освітньому процесі, освіту визначає як засновану на любові діалог-зустріч Я і Ти (учня й учителя) [6]. Викладач є мірилом професійної та високої життєвої компетенції, так відбувається діалогічна зустріч «Я» і «Ти» (М. Бубер). Процес розвитку людства цей філософ пов'язував з гуманізацією освітнього процесу, діалогічною (прогресивною) природою існування людини [6]. Відомо, що освітній діалог є формою культурного діалогу. Філософ стверджував, що саме діалог сприяє знаходженню третього шляху завдяки встановленню міжособистісних стосунків і подій [6, с. 296–297]. М. Бубер відношення «людина – людина» розглядав як можливість виходу за межі внутрішнього життя або світу загалом. Тобто діалог передбачає гуманізацію соціального життя, соціальних взаємодій на основі порозуміння множинних людських «Я».

Професіоналізація у сфері освіти передбачає гуманізацію взаємовідносин у процесі діалогічної взаємодії між викладачем і студентом і пов'язується із застосуванням

особистісно-орієнтованих освітніх технологій у навчально-виховній діяльності. Завдяки їх застосуванню студент постає не пасивним об'єктом освітнього процесу, а активним його учасником, суб'єктом. Викладач і студент постають рівноправними учасниками діалогічної взаємодії в процесі формування сучасного спеціаліста, фахівця певної сфери життєдіяльності.

Так само відбувається й на рівні міжкультурного діалогу. Як справедливо відзначала А. Бичко, звертаючись до проблеми поліфонізму в питаннях діалогу культур, «поліфонізм – глибока повага й зацікавленість у пізнанні духовно-культурних надбав різних народів і націй» [4, с. 227]. Діалог в умовах глобалізації передбачає формування універсального світогляду, а також цінностей, повноправну взаємодію культур і цивілізацій. Діалог культур – поняття, що виражає ситуацію спілкування культур, яка у ХХ ст. стала особливо актуальною, оскільки культури є різноманітними й кожна з них унікальна. До речі, ці ідеї звучать суголосно з переконаннями Ю. Габермаса, який наполягав на засадах раціональної неупередженості без надання будь-яких переваг тим чи іншим цінностям [8, с. 171].

М. Бахтін можливість існування діалогу пов'язував з інтенцією на обмін ідеями з іншими людьми [2, с. 298]. Звідси випливає, що сутність діалогу розвивається в межах двох рівноправних учасників комунікативної взаємодії. Діалог між «Я» і «Ти» передбачає суб'єкт-суб'єктні рівноправні відносини. Тобто «між» означає спрямованість учасників один до одного, враховуючи при цьому індивідуальні інтереси та потреби кожного з них. Звернення до діалогічної концепції М. Бахтіна дає підстави зазначити, що діалог є необхідною передумовою існування культурного простору, становлення міжкультурних комунікацій у мультикультурному глобалізованому світі. М. Бахтін звертався до гуманітарної думки, що спрямована на чужі думки, смисли, значення. «Ідея живе не в ізольованій індивідуальній свідомості людини, залишаючись тільки в ній, вона вироджується й помирає. Ідея починає жити, тобто формуватись, розвиватись, знаходити, а також відновлювати своє словесне вираження, породжувати нові ідеї, тільки вступаючи в суттєві діалогічні відносини з іншими чужими ідеями» [1, с. 434]. Тобто гуманізація, антропологізація життєдіяльності людини є вектором налагодження взаєморозуміння між людьми. Діалог, як його розуміє М. Бахтін, передбачає формування певного типу культурної взаємодії людей з орієнтацією на загальнолюдські цінності, рівноправність кожного в діалозі. Філософ звертається у своїх роздумах до ідеї діалогу як взаємодії самостійних голосів вільних людей, котрі здатні слухати інших і розуміти один одного, творити нову форму буття за допомогою спілкування учасників діалогу [9, с. 33].

Повноцінний діалог між «Я» і «Ти» в суб'єкт-суб'єктних взаєминах передбачає рівноправність суб'єктів, кожен із яких є особистістю, цілісністю. Взаємодія людських особистостей є потребою узгоджувати інтереси й потреби «Я» та «Іншого». Живий взаємозв'язок особистостей передбачає формування їхньої власної сутності й неповторності. Предметом філософського пізнання постає проблема багатоманітності людських особистостей, сенсожиттєвих пошуків людини. М. Бахтін, обґрунтовуючи ідею суб'єкт-суб'єктних відносин, висловив таку думку: «Чужі свідомості неможливо споглядати, аналізувати, визначати як об'єкти, як речі, з ними можна тільки спілкуватись діалогічно. Думати про них – означає говорити з ними, інакше вони відразу ж повертаються до нас своїм об'єктивним боком: вони замовкають, закриваються й закладають у завершених об'єктивних образах» [1, с. 116].

Про конструктивний діалог у єдиному соціальному полі С. Франк висловив таку думку: «Я звертається до Ти тільки в просторі Ми. Таке Я є достеменно особистісним і соціальним: воно розумне, психологічне, збагачене соціальним відношенням до Іншого. Це не Его як монада, «вікна» якої закриті. Це Я, що кохає й ненавидить, що мислить і страждає» [12, с. 50]. С. Франк уважав діалог буттям «Я»

та «Іншого» лише в їх єдності – «Ми». Ця єдність може існувати лише в порозумінні між «Я» і «Ти».

Відомий англійський фізик Давид Бом переконаний, що поняття «діалог» означає створення чогось нового, коли виграють усі учасники комунікативної взаємодії. Мистецтво діалогу насамперед полягає в тому, що кожен має своє уявлення та намагається переконливо викласти його, збагачуючись думкою інших. Тобто комунікація передбачає обмін інформацією й поповнення знаннями, що сприяє налагодженню повноцінного рівноправного діалогу, партнерських стосунків, а також вимагає повної довіри, яка виникає лише за умови, коли ми здатні здолати всі перепони, що перешкоджають діалогу, – несвідомі сили егоцентризму [5, с. 16–17]. Наприклад, Ю. Габермас діалог розумів як ведення перемовин на основі переконання, а не насилля, тобто на основі рівноправних партнерських взаємин.

Налагодження конструктивного діалогу можливе лише в антропоцентрично-орієнтованому, солідарному середовищі. Антропологізація комунікативного простору робить можливим налагодження рівноправного діалогу між усіма його учасниками. Формування полікультурного простору пов'язане з виявленням інтеркультурних механізмів у спільному комунікативному просторі, становленням інтерсуб'єктивності, актуальної взаємодії між його учасниками. Водночас посилення інтерсуб'єктивності в діалозі передбачає плюралізацію точок зору, поглядів, можливих шляхів вирішення соціальних проблем. Це, у свою чергу, породжує новий тип взаємодії між людьми. Суб'єкт-об'єктні взаємини переходять на рівень суб'єкт-суб'єктних, де визнається рівноправність кожного та покладається відповідальність за ведення діалогу і прийняття рішень. Плюралізація життєвого простору сприяє морально-ціннісному зближенню людей, підвищенню ролі кожного в процесі діалогічної зустрічі «Я» і «Ти». Право на автономію кожного з учасників діалогу на шляху знаходження порозуміння з Іншим і зі світом. Ю. Габермас зазначав: «Замість накидати всім максимум, яку я хочу зробити універсальним законом, я повинен запропонувати їм цю максимум, щоб вони перевірили в процесі дискусії обґрунтованість її претензій на універсальність. Так відбувається зміщення: центр ваги перебуває вже не в тому законі, який кожен окремо оцінює як універсальний, не бажаючи слухати заперечень, а в тому, який усі одностайно визнають за універсальну норму» [7, с. 556–557]. Умовою вмілого ведення конструктивного діалогу постає можливість виявлення власного ресурсу для саморозвитку індивідуальності. Фахівці філософії освіти із цього приводу слушно зазначають: «Сутнісними ознаками цих змін є навчання й виховання особистості з максимально можливою індивідуалізацією, створенням умов для саморозвитку та самонавчання учнів, осмислене визначення ними своїх можливостей і життєвих цілей. Методологічно це спирається на принцип природовідповідності й мотиваційно-процесуального забезпечення навчального процесу» [10, с. 51].

Повертаючись до нашої проблематики, значна кількість дослідників звертає увагу на особливості взаємодії процесів освіти і трансляції культури. Власне освіта і є процесом культурного формування особистості індивіда в ході передачі йому інформації. Карл Ясперс розумів освіту як процес, який «робить індивіда через його буття співучасником у знанні цілого» [13, с. 353]. Оскільки освіта постає як агент вторинної соціалізації молоді, то на педагогів покладена значна відповідальність за організацію освітнього процесу, який відповідає вимогам сучасного соціуму. У межах цього важливого інституту в молоді завдяки цілеспрямованим впливам педагогів формуються соціальні компетентності, громадянська позиція, комунікативні, організаторські, лідерські якості. Актуальним завданням сьогодення фахівців вищої школи є формування покоління спеціалістів різноманітних профілів, що здатні бути б весті цивілізований конвергентний діалог, у тому числі на міжкультурному рівні. Тому особливу увагу потрібно звернути на повернення людяності в усі форми соціальної взаємодії. Історія засвідчує, що найскладніші та неоправдані злочини відбувалися, коли

люди втрачали духовність, убачали в інших людях лише засіб для реалізації власної мети. Відомо, що науково-технічний прогрес значно випереджає духовний розвиток людства, тому перед людством постало важливе завдання – сформулювати нове покоління спеціалістів, які здатні будуть у різних сферах професійної діяльності орієнтуватися на вищі цінності та благо людства загалом. Телос ми здатні реалізувати завдяки сфері освіти як агента вторинної соціалізації молоді. Для успішного проходження важливого етапу вторинної соціалізації молоді необхідне розширення її комунікативного простору та репертуару поведінки, наповнення її життя новими сенсами, що дасть змогу за роки навчання у ВНЗ не просто набути комунікативних компетенцій, а й необхідного професійного та життєвого досвіду, детермінованого аксіологічно. Тобто процеси особистісного і професійного становлення студента не є взаємовиключними, а паралельними й однаково життєвоназначущими етапами в житті молоді людини. Процес професійного становлення пов'язаний із набуттям професійних навичок і компетенцій, а процес особистісного становлення – зі становленням світу власної суб'єктивності.

Рівноправний діалог усіх його учасників ґрунтується на почутті поваги та довіри один до одного, «взаємності», «співучасті». Життєвий простір постає співбуттям учасників діалогічного процесу. Цей тип діалогу особливо актуальний і необхідний у сфері освіти. За успішної умови його дотримання виграють усі учасники діалогічної взаємодії – викладачі (професіонали) і студенти (майбутні фахівці певних галузей знання).

Діалог у сфері освіти є повноцінним і повноправним за умови його здійснення відповідно до потреб і запитів студента, його можливостей, а також високого професіоналізму й особистісних якостей викладачів. Рівноправний діалог сприяє розширенню поведінкового репертуару студентської молоді, вживанню в роль фахівця, передбачає можливість вибору, прийняття самостійного виваженого рішення, становленню усвідомленої відповідальності. Формування високого професіоналізму та особистісних якостей студентської молоді може успішно відбутися лише за умови природовідповідності в освіті, тобто завдяки реалізації студентом його власної внутрішньої мети. Процеси антропологізації, гуманізації у сфері освіти передбачають інтерсуб'єктивне співбуття в спільному життєвому просторі цілісної особистості, здатної до змін людини.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що діалог у системі освіти передбачає розкриття неповторності у творчих пошуках і мисленні молоді, встановлення зворотного зв'язку між викладачем і студентом, що розуміються нами в інтерсуб'єктивному ключі. Процеси гуманізації у сфері освіти допомагають установити зони найближчого розвитку студента завдяки виявленню неповторної індивідуальності кожного. Розуміння людини в її можливостях до саморозгортання й саморозвитку внутрішніх сил завдяки діалогічній єдності з іншим сприяє входженню кожного в спільний соціально-культурний простір. Особистісне становлення людини є процесом налагодження порозуміння між множинними людськими «Я» й водночас можливістю прояву власної неповторної, загадкової індивідуальності. Діалог в антропологічній концепції передбачає підвищення ролі його учасників, відповідальності, самоцінності, компетентності завдяки їх зближенню, зустрічі взаємодіючих особистостей. Плюралізація приватного та соціального життя передбачає множинність поглядів, суджень, рішень, а також свободу вибору щодо взаємодії з іншими людьми. Сучасна людина перебуває в стані різновекторного полілогу. Цивілізований полілог передбачає, з одного боку, універсалізацію цінностей, а з іншого – виявлення багатоманіття індивідуальних особливостей кожного з його учасників. «Суб'єкт-суб'єктні» моделі взаємодії невід'ємні від установлення взаємоповаги на основі універсалізації моральних норм, а також формування єдиного конвергентного комунікативного простору. Намагання досягти міжособистісного

порозуміння передбачає зведення індивідуальних цінностей до універсального базису. Налагодження успішного діалогу детермінує повноцінну цивілізовану єдність його учасників на основі консенсусу та взаєморозуміння, встановлення зворотного зв'язку. Діалогічні взаємини передбачають відповідальність кожного за власні дії, руйнування просторових, національних, культурних, міжособистісних бар'єрів, їхню життєтворчість, активність, неупередженість і професійну й особистісну самореалізацію.

Діалогічні взаємини створюють простір спільного інтересу: локусу взаємодії та особистісного взаємозбагачення, творчої синергії, у результаті чого людина зберігає власну самість і водночас стає інакшою, порівняно з тим, якою вона була «до діалогу».

Література

1. Бахтин М. Проблемы поэтики Достоевского. Москва: Художественная литература, 1972. 468 с.
2. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. Москва, 1986.
3. Бадевич Ф.С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
4. Бичко А.К. Національні аспекти філософської освіти в Україні. Філософія освіти. 2005. № 1.
5. Бом Д. Наука и духовность: необходимость изменений в культуре. Человек. 1993. № 1.
6. Бубер М. Я и Ты. Бубер М. Два образа веры. Москва: АСТ, 1999.
7. Габермас Ю. Мораль і комунікація. Рюс Жаклін. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки / пер. з фр. В. Шовкун. Київ: Основи, 1998.
8. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трошинського, Ю.П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
9. Комісар Л.П. Рецепція ідей М.М. Бахтіна в сучасних ідеях інтертекстуальності. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. 2007. № 84–86.
10. Савченко О.Я. Цілі й цінності реформування сучасної школи. Філософія освіти в сучасній Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософія сучасної освіти та стан її розробки в Україні» (1–3 лютого 1996 року). Київ: ІЗМН, 1997.
11. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. 751 с.
12. Франк С.Л. Духовные основы общества. Москва: Республика, 1992. 512 с.
13. Ясперс К. Смысл и назначение истории. Москва: Политиздат, 1991.

Анотація

Бурдейна І. В. Діалогічна взаємодія як передумова конституювання особистості фахівця: ретроспектива та перспектива. – Стаття.

У статті розглядається значення діалогічної взаємодії в процесі конституювання особистості фахівця з позиції потенційної можливості конвергенції універсальних і професійних (локальних) цінностей. Для реалізації цієї мети подано ретроспективу основних підходів і рецепцій щодо людноримірного значення діалогу, який покликаний стати місцем зустрічі, інтерсуб'єктивним простором конституювання компетенцій його учасників. Обґрунтовується думка, що у світлі феноменології спілкування між людьми діалог може стати тією комунікативною універсалією, яка оптимізує процеси навчання та виховання сучасного фахівця, не редукуючи їх лише до набуття спеціальних знань і навичок. Саме досвід діалогічної взаємодії викладача і студента, викладача і студентської групи може закласти підвалини та створити універсальну парадигму освоєння молодою людиною не тільки сциєнтистських, а й аксіологічних компонентів інформації, що трансформується в особистісне знання.

Ключові слова: професійні цінності, універсальні цінності, особистість, кваліфікований фахівець, діалог, інтерсуб'єктивність.

Аннотация

Бурдейна И. В. Диалогическое взаимодействие как предпосылка конституирования личности специалиста: ретроспектива и перспектива. – Статья.

В статье рассматривается значение и роль диалогического взаимодействия в процессе конституирования личности специалиста с позиции потенциальной возможности конвергенции универсальных и профессиональных (локальных) ценностей. С этой целью представлена ретроспектива основных подходов и рецензий относительно человекоцентрического значения диалога, предназначение которого – стать местом встречи, intersubъективным пространством конституирования компетентностей его участников. Обосновывается мнение, что в сфере феноменологии общения диалог между людьми может стать той коммуникативной универсалией, которая оптимизирует процессы обучения и воспитания современного специалиста, не редуцируя их лишь на получение специальных знаний и навыков. Именно опыт диалогического взаимодействия преподавателя и студента, преподавателя и студенческой группы может заложить основы и создать универсальную парадигму освоения молодым человеком не только сциентистских, но и аксиологических компонентов информации, что трансформируется в личностное знание.

Ключевые слова: профессиональные ценности, универсальные ценности, личность, квалифицированный специалист, диалог, intersubъективность.

Summary

Burdeina I. V. Dialogical Interaction as a Prerequisite for the Formation of Specialist Personality: Retrospective and Prospect. – Article.

The article considers the significance and role of dialogical interaction in the process of formation of specialist personality from the point of view of the potential possibility of convergence of universal and professional (local) values.

Pursuing this purpose a retrospective of main approaches and perceptions concerning the human-dimensional significance of the dialogue is given, which is intended to become a meeting place and intersubjective space for the formation of its participants. It is grounded that in the light of the phenomenology of dialogue between people, dialogue can become the communicative universal that optimizes the processes of education and upbringing of the modern specialist, without reducing them only to the acquisition of special knowledge and skills. It is the experience of the dialogical interaction of the teacher and the individual student, the teacher and the student group that can lay the foundations and create a universal paradigm for mastering not only formal scientific, but also axiological components of information by young person, which would be transformed into personal knowledge.

Key words: professional values, universal values, personality, qualified specialist, dialogue, intersubjectivity.